

<https://doi.org/10.15407/eip2023.02.092>

УДК 339.542.22

JEL: F13, F14

Тамара Осташко¹

Віталій Венгер²

ТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В АЗІЇ В УМОВАХ БАГАТОПОЛЯРНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто напрями торговельної політики України в умовах багатополлярної глобалізації, коли центри розвитку і торгівлі зосереджуються як серед розвинених економік, так і серед економік, що розвиваються.

Аналізується розвиток торгівлі України з провідними економіками Азії – Китаєм, Індією, Японією і Республікою Корея, що сформували потужні полюси світової торгівлі у Південно-Східній Азії. Проте вітчизняний експорт до цих країн розвивається нерівномірно і помірними темпами. Останнє пояснюється особливостями торговельного режиму зазначених країн, насамперед високим рівнем нетарифного захисту ринків. Вітчизняний експорт до країн Азії залишається вкрай недиверсифікованим з переважанням одного або двох товарів у структурі: до Китаю експортуються переважно руди і кукурудза, до Індії – соняшникова олія, до Японії – руди і тютюнові вироби, до Кореї – кукурудза і пшениця.

Важливим напрямом торговельної політики щодо провідних країн Азії є товарна диверсифікація експорту з акцентом на товари з вищою часткою доданої вартості. Зокрема, більш перспективними товарами для експорту сільськогосподарської продукції до країн Азії є мед, курятина, молочна продукція тощо. Серед промислових товарів – продукція неорганічної хімії, добрива, вироби з деревини, ядерні реактори тощо.

З метою подальшого розвитку торгівлі України з провідними країнами Азії розроблено рекомендації щодо удосконалення торговельної політики України, включно із об'єднанням

¹ **Осташко, Тамара Олексіївна** – д-р екон. наук, чл.-кор. НААН України, головний науковий співробітник відділу секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України" (вул. П. Мирного, 26, Київ, 01011), ORCID: 0000-0001-5550-5864, e-mail: tostashko@ukr.net

² **Венгер, Віталій Васильович** – д-р екон. наук, завідувач відділу секторальних прогнозів та кон'юнктури ринків, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України" (вул. П. Мирного, 26, Київ, 01011), ORCID: 0000-0003-1018-0909, e-mail: vengerv@ukr.net

доцільності укладання угод про вільну торгівлю. Обґрунтовано недоцільність початку переговорів щодо вільної торгівлі та інвестиційної угоди з Китаєм. Аналізується політика економічного патріотизму, яку проводить уряд Індії, і відзначено непоступливість Індії у питаннях відкриття ринків чутливих сільськогосподарських товарів, що зумовлює складність і довготривалість переговорів щодо вільної торгівлі з цією країною. Доступ на ринки Японії і Республіки Корея ускладнений через високий рівень тарифного і нетарифного захисту ринків. Проте аналіз торговельної політики цих країн показує, що значна частина ринків як сільськогосподарських, так і промислових товарів була відкрита завдяки великій кількості ЗВТ. Для покращення конкурентних позицій України на ринках Японії та Республіки Корея доцільно ініціювати переговори щодо вільної торгівлі з цими країнами³.

Ключові слова: багатополарна глобалізація, торгівля, торговельна політика, Китай, Індія, Японія, Республіка Корея, промислова політика, регіональні торговельні угоди

З огляду на роль зовнішньої торгівлі в економіці України ефективна торговельна політика є важливою умовою повоєнного відновлення та економічного розвитку країни. Глобальна економіка рухається у напрямі багатополарності, формуються нові полюси впливу, що змінює конкурентне середовище на світових ринках та створює виклики для торговельної політики і нові напрями для розвитку експорту України. Потужний полюс світової торгівлі сформувався в Азії, що пов'язано із швидким піднесенням Китаю та Індії, що є відповідно другою і п'ятою економіками світу, а також із розвитком Японії та Республіки Корея – відповідно третьої і десятої економік світу за даними Світового банку 2021 р. [1]. Азійсько-Тихоокеанський регіон закріпився на лідерських позиціях у світовій торгівлі із набуттям з 1 січня 2022 р. чинності Угоди про Регіональне всебічне економічне партнерство (Regional Comprehensive Economic Partnership – RCEP), яка об'єднала різні торговельні угоди, що діють між Асоціацією країн Південно-Східної Азії (ASEAN) та Австралією, Китаєм, Японією, Новою Зеландією та Республікою Корея. Угода про RCEP започаткувала створення найбільшої у світі зони вільної торгівлі. Процес формування нового полюсу світової торгівлі в Азії не обмежується RCEP – тривають переговори щодо створення поглибленої, порівняно із RCEP, ЗВТ у форматі "Японія – Китай – Республіка Корея".

У сучасних умовах багатополарної глобалізації і зосередженості цих процесів переважно в країнах Азії *актуальною проблемою* є формування торговельної політики України з метою розвитку торгівлі з найбільшими економіками цього регіону. Перспективність азійського вектора зовнішньої торгівлі України визначається також активним розвитком торгівлі ЄС з провідними країнами Азії. ЄС має регіональні торговельні угоди з

---

³ Публікацію підготовлено у рамках виконання НДР "Вплив багатополарної глобалізації на зовнішню торгівлю України" (№ держреєстрації 0121U100222).

Республікою Корея (2011 р.) та Японією (2019 р.), також з 2007 р. ведуться переговори щодо угоди про вільну торгівлю з Індією.

Аналіз досліджень і публікацій. У 2000 р. Міжнародний валютний фонд у доповіді "Глобалізація: загрози і можливості" визначив економічну глобалізацію як дедалі більший ступінь інтеграції країн у всьому світі, зумовлений насамперед торговими та фінансовими потоками, а також рухом людей (праці) та знань (технологій) через міжнародні кордони [2].

Термін "багатополярність" має різні інтерпретації у різних сферах сучасних міжнародних відносин, тож дослідження щодо багатополярної глобалізації ведуться у різних напрямках. У сфері міжнародних відносин багатополярна система визначається як така політична система, в рамках якої декілька країн, що досягли найвищого рівня розвитку, мають можливість впливати на світові події [3]. У щорічній доповіді Світового банку 2011 р. "Багатополярність: нова глобальна економіка" визначено поняття багатополярності у сфері міжнародної економіки як домінування понад двох полюсів зростання. Прогноз Світового банку передбачав перехід у другому десятиріччі XXI століття до багатополярного світу, у якому центри розвитку зосереджуватимуться як серед розвинених економік, так і серед економік, що розвиваються. У сучасних умовах сформовано центр розвитку світової економіки в Азії, де декілька країн, які досягли найвищого рівня розвитку, мають можливість впливати на світову торгівлю, – серед них нові лідери економічного зростання Китай та Індія та "азійські тигри" кінця минулого століття – Японія та Республіка Корея.

Зазначена доповідь Світового банку "Багатополярність: нова глобальна економіка" дала поштовх дослідженням щодо багатополярної глобалізації світової економіки. Зокрема, у своїй книзі "Багатополярна глобалізація. Економіки, що розвиваються і розвиток" [4] Ян Недервен Пітерс показує, як піднесення Китаю та інших економік, що розвиваються, зумовило нову географію торгівлі, нові економічні та політичні комбінації, виявило нових фінансових акторів, інвесторів і донорів та викликало послаблення гегемонії США. Аніл К. Гупта з університету Меріленду, який очолює China India Institute у Вашингтоні, в інтерв'ю "Більш багатополярний світ" [5] зазначає, що зараз ми перебуваємо у багатополярному світі, який у майбутньому стане ще більш багатополярним. У своєму рейтингу 2019 р. форум "Thinkers50", що відомий як "Оскар для умів у галузі менеджменту", включив А.К. Гупту до переліку найвпливовіших у світі експертів у сфері менеджменту за дослідження трансформаційного розвитку ринків Китаю та Індії [6]. А.К. Гупта полемізує стосовно поширеної думки про те, що з піднесенням Китаю світ стає біполярним, стверджуючи, що у сучасну епоху жодна країна – чи то Китай, чи США – не може домінувати у світі. У багатополярному світі конкуренція відбуватиметься не тільки між Китаєм і США. Швидше, це буде або багатостороння конкуренція, або конкуренція між альянсами. Останній сценарій А.К. Гупта вважає набагато вірогіднішим і підкреслює надзвичайну важливість створення мережі альянсів великими державами, такими як Китай та США, а також ЄС.

У доповіді "Багатополярність: нова глобальна економіка" також відзначається, що у сучасній міжнародній політиці дебати зосереджені на потенціалі багатополярного світу, для якого характерні численні альянси держав, що концентрують владу, але відсутній єдиний центр, що домінує. Створення таких альянсів країн відбувається у світовій торгівлі шляхом поширення регіональних і мегарегіональних торговельних угод, які формують нову конфігурацію світової торгівлі, таких як RCEP. Провідні інститути у сфері світової торгівлі прогнозують, що створення RCEP у наступні десятиліття зумовить формування у країнах Азії та Тихоокеанського регіону потужного полюсу світової торгівлі.

Дослідники з Інституту міжнародної економіки Петерсона та Університету Джонса Гопкінса (США) наводять результати розрахунків, отриманих ними у 2020 р. із використанням моделі загальної рівноваги, згідно з якими значні вигоди від RCEP отримають Китай, Японія і Південна Корея, натомість у програші опиняться США та Індія [7]. Згідно з їхніми розрахунками, завдяки створенню RCEP обсяги щорічної торгівлі між членами цього партнерства зростуть у 2030 р. на 428 млрд дол. США, на той час як торгівля між не-членами скоротиться на 48 млрд дол. США [7, с. 17–18]. Відповідно, за висновками авторів, RCEP переорієнтує Східну Азію на економічні зв'язки в середині цього регіону. Згідно з проведеними з використанням цієї ж моделі розрахунками, наведеними у робочому документі Азійського банку розвитку [8, с. 8–12], у 2030 р. RCEP забезпечить 1,4% зростання світової торгівлі та 4,9% зростання експорту членів RCEP. За результатами проведених розрахунків автори документу доходять висновку, що RCEP зробить Східну Азію більш потужним глобальним конкурентом. Незважаючи на істотні розбіжності в економічних моделях країн Східної Азії і наявність між окремими країнами гострих політико-ідеологічних суперечностей, країни регіону навіть до створення RCEP мали тісні торговельні зв'язки. Зокрема, у 2021 р. Китай був найбільшим торговельним партнером Республіки Корея і найбільшим експортером в Індію та Японію. Також для Японії Китай був провідним, а Республіка Корея третім напрямом за обсягами експорту товарів [9, с. 80, 170, 186, 196].

У вітчизняній науковій літературі питанням розвитку зовнішньоекономічних відносин між Україною та країнами Азії теж приділяється достатньо уваги. Так, зокрема, В. Майко, ще в 2011 р. розглядаючи основні напрями розвитку відносин України з країнами Азії в контексті зовнішньоекономічних пріоритетів, наголошував на посиленні геополітичної ролі азійських країн у світі та стрімкій динаміці економічного зростання у цьому регіоні [10, с. 3–7].

Значну увагу економічному та науково-технічному співробітництву України з країнами Південно-Східної Азії приділено у праці А. Гончарука та ін. [11]. На думку авторів, у рамках торговельно-економічних відносин України з країнами Азії найбільш перспективною сферою є розвиток виробничо-інвестиційної співпраці, зокрема у формі залучення до економіки України прямих азійських інвестицій та розміщення в Азії спільного виробництва із залученням українських технологій. Значні перспективи має

така співпраця у стратегічних галузях: авіаційній, космічній, військово-технічній, енергетичній. Також перспективним для України напрямом є участь у будівництві та модернізації об'єктів промисловості, транспортної та енергетичної інфраструктури, розвідці та експлуатації корисних копалин.

У праці А. Гончарука та ін. 2021 р. [12] проведено порівняльний аналіз торговельно-економічних відносин України з країнами Східної, Південно-Східної та Південної Азії. Автори зазначають, що це найбільш швидкозростаючий регіон, в якому зосереджено чотири з десяти найбільших економік світу – КНР, Японія, Індія та Республіка Корея. На основі проведеного порівняльного аналізу автори роблять висновки, що торговельно-економічний потенціал України із країнами зазначеного регіону не використано. Серед пріоритетних напрямів у розвитку та поглибленні торговельно-економічних відносин між Україною та країнами Східної, Південно-Східної та Південної Азії можуть бути: сфера ІКТ; оборонно-промисловий комплекс; інфраструктура; енергетична галузь; агросектор; легка промисловість тощо.

Загалом, як засвідчує огляд вітчизняної літератури, більшість питань присвячено активізації співробітництва України з країнами Азійського регіону в промисловій, енергетичній, фінансово-інвестиційній, науково-технічній сферах. Водночас поза увагою дослідників залишаються питання щодо формування ефективної торговельної політики України з країнами означеного регіону, що актуалізує означений напрям досліджень і потребує додаткового опрацювання.

Відповідно **метою** дослідження є формування ефективної торговельної політики в умовах багатополлярної глобалізації, спрямованої на диверсифікацію і зростання вітчизняного експорту до провідних економік Азії.

Теоретико-методологічну базу дослідження становлять наукові праці, методичні розробки провідних українських та зарубіжних вчених, аналітичні документи і прогнози міжнародних організацій. Дослідження наукових проблем, пов'язаних з активізацією торговельної політики України в умовах багатополлярної глобалізації, проводилися за допомогою критичного та наукового аналізу, методів наукового узагальнення та систематизації, індукції та дедукції при визначенні причинно-наслідкової залежності між внутрішніми та зовнішніми чинниками, що впливають на торгівлю. *Методика* дослідження включає (1) аналіз розвитку та особливостей торговельної політики країн Азії (рівні тарифного й особливості нетарифного захисту ринків, участь у регіональних і мегарегіональних торговельних угодах); (2) аналіз динаміки у сфері торгівлі товарами з Україною і оцінки розвитку торгівлі після повномасштабного вторгнення РФ в Україну; (3) дослідження структури експорту України до країн Азії з акцентом на експорті товарів з вищою часткою доданої вартості; (4) розроблення рекомендацій щодо розвитку і диверсифікації вітчизняного експорту; (5) розроблення рекомендацій щодо торговельної політики України, включно із обґрунтуванням доцільності укладання угод про вільну торгівлю з провідними країнами Азії.

Основні результати. Зсув до багатополлярності у світовій торгівлі відкриває "коридор" можливостей для розвитку вітчизняного експорту в

країни Азії, що є світовими лідерами за обсягами і темпами зростання імпорту [13]. У 2021 р. серед тридцяти найбільших імпортерів товарів у світі перебували Китай із часткою світового товарного імпорту 11,9%, Японія із часткою світового товарного імпорту 3,4%, Республіка Корея (2,7% світового імпорту товарів), Індія (2,5% світового імпорту товарів) [14, с. 59]. Китай, Японія та Республіка Корея є членами РСЕР. Незважаючи на участь у переговорах щодо створення РСЕР, Індія не підписала остаточну угоду. Основними причинами були захист індійської промисловості від імпорту промислових товарів з Китаю та інших членів РСЕР, загроза імпортової конкуренції у сільському господарстві та недостатній доступ Індії до ринку послуг і ринку праці країн РСЕР [15].

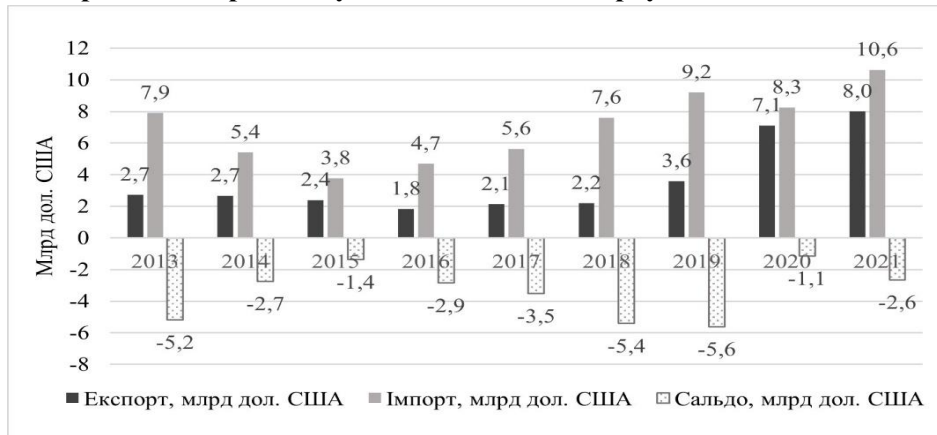
На жаль, на сьогодні перспективи розвитку вітчизняного експорту в ці країни пов'язуються переважно з експортом сировинних товарів. Зокрема, Китай, Японія, Республіка Корея та Індія входять до десятки найбільших імпортерів сировинних сільськогосподарських товарів світу з високими темпами зростання імпорту цих товарів. Протягом 2010–2021 рр. середні темпи зростання імпорту цих товарів становили у Китаї – 9%, Індії – 7%, Республіці Корея – 5% [14, с. 69]. Тож подолання високих нетарифних бар'єрів входу на ринки країн Азії, особливо характерних для сільськогосподарських товарів, має стати пріоритетним напрямом торговельної політики України. Іншим пріоритетним напрямом є просування на ринки країн Азії товарів харчової промисловості з вищим ступенем переробки. Імпорт продовольства в країнах Азії зростає швидкими темпами. Китай, Японія, Республіка Корея та Індія входять до десятки найбільших імпортерів продовольства у світі. Впродовж періоду 2010–2021 рр. середні темпи зростання імпорту продовольчих товарів становили у Китаї – 12%, Індії – 8%, Республіці Корея – 6% [14, с. 70]. Для порівняння, у період 2010–2021 рр. середньорічні темпи зростання імпорту сільськогосподарської сировини в ЄС становили 2%, а продовольства – 3%.

Очевидно, що торговельна політика України щодо країн Азії, й особливо стосовно укладання угод про вільну торгівлю або інвестиційних угод, повинна враховувати торговельну політику цих країн під час війни в Україні. Після введення західними країнами санкцій у 2022 р. РФ продавала свою нафту та газ Китаю та Індії за пільговими цінами, і в результаті ці країни отримали від повномасштабного вторгнення РФ в Україну вигоду. Останнє підтверджується даними щодо зростання обсягів торгівлі цих країн з РФ від березня 2022 р. до вересня 2022 р, які наводить "New York Times" [16]. Середньомісячний імпорт товарів з РФ до Китаю протягом березня–вересня 2022 р. зріс на 98%, а Індії – на 430% порівняно із відповідними середньомісячними обсягами імпорту з РФ до цих країн протягом 2017–2021 рр. З початку повномасштабних воєнних дій в Україні зростає і експорт з Китаю та Індії до РФ. Середньомісячний експорт до РФ товарів з Китаю протягом березня–вересня 2022 р. зріс на 24%, а Індії – на 19% порівняно із середньомісячними обсягами експорту цих країн до РФ протягом 2017–2021 рр. Для порівняння, США з початку повномасштабного вторгнення РФ в

Україну скоротила відповідні середньомісячні показники експорту в РФ на 84%, а імпорту – на 20%.

Перспективи розвитку вітчизняного експорту до Китаю

Рис. 1. Торгівля товарами України з Китаєм у 2013–2021 рр., млрд дол. США

Джерело: побудовано за даними UN Comtrade Database (2021). URL: <https://comtrade.un.org/data>

У період 2017–2021 рр. середні річні темпи зростання експорту в Китай становили 38,6%, а середньорічні темпи зростання імпорту з Китаю – 18,9%. Найбільше зростання товарного експорту в Китай відбулося у 2020 р. в умовах поширення пандемії COVID-19 – вартість експорту у 2020 р. перевищила відповідний показник 2019 р. майже удвічі (на 98,1%). Натомість в умовах поширення пандемії у 2020 р. імпорт товарів з Китаю впав на 10,3% відносно відповідного показника 2019 р. Основним чинником зростання вітчизняного експорту в Китай у 2020 р. і 2021 рр. стало збільшення Китаєм закупів зернових в Україні та зростання цін на зернові в умовах пандемії.

Через повномасштабне вторгнення РФ в Україну обсяг зовнішньоторговельного обороту між Україною та КНР за підсумками 2022 р. скоротився на 41,3% порівняно з 2021 р. і становив 11,1 млрд дол. США. При цьому обсяги експорту за підсумками 2022 р. скоротилися на 68,9% порівняно з 2021 р. – до 2,5 млрд дол. США, а обсяги імпорту – на 21,2% – до 8,7 млрд дол. США. Таким чином, втрати України у зовнішній торгівлі з КНР через широкомасштабне вторгнення РФ за підсумками 2022 р. становили 7,8 млрд дол. США.

У вітчизняному товарному експорті до Китаю переважають сировинні товари. Перші дві позиції у структурі товарного експорту України до Китаю посідають руди, шлак, зола (HS⁴26) і зернові (HS10), відповідно 37 і 31%, разом – 68% (2021 р.). Також значну частку в товарному експорті до Китаю

⁴ HS (Harmonized Commodity Description and Coding System) – Гармонізована система опису і кодування товарів, що використовується для опису і класифікації продуктів на митниці.

має рослинна олія (12,6%). Загалом сільськогосподарські товари (секції 1–24 HS) становили понад половину (53%) в експорті вітчизняних товарів до Китаю у 2021 р.

У структурі експорту сільськогосподарських товарів до Китаю переважають зернові з часткою 58,8% (2021 р.). Експортується насамперед кукурудза, частка якої у сільськогосподарському експорті з України до Китаю становила 44,18%, а в експорті зернових – 75,1% (2021 р.). Експорт кукурудзи відбувається відповідно до кредитної угоди 2012 р. між Державною продовольчо-зерновою корпорацією України (ДПЗКУ) та Експортно-імпортним банком Китаю. Україна має перспективи розвитку експорту кукурудзи в Китай, адже кукурудза посідає четверту позицію серед топ-5 товарів сільськогосподарського імпорту Китаю (2021 р.) [9, с. 80]. Частка України в імпорті кукурудзи Китаю досить значна і у 2021 р. становила 23,3%.

Китай є найбільшим імпортером сої у світі з часткою 60% світового імпорту сої. Внаслідок розгортання торговельної війни між Китаєм та США у 2018–2020 рр. Україна отримала шанс збільшити експорт сої до США, проте не скористалася ним. Станом на 2021 р. Україна посідала восьме місце серед експортерів сої у Китай слідом за Бразилією, США, Аргентиною, Уругваєм, Канадою, РФ і Беніном з обсягом експорту 63,16 млн т і часткою в імпорті Китаю всього 0,07%. З іншого боку, експорт сої до Китаю становить усього 0,52% вітчизняного сільськогосподарського експорту в цю країну. Отже, розвиток експорту сої та соєвої олії залишається перспективним напрямом у торгівлі з Китаєм.

Перспективним товаром для експорту в Китай є мед, і наприкінці 2022 р. були підписані необхідні протоколи з Генеральною митною адміністрацією КНР [20]. Ведуться перемовини щодо експорту в Китай курятини, молочної продукції, гороху, квасолі, горіхів, черешні, лохини.

Основними групами промислових товарів, що експортувалися до КНР у 2021 р., були такі (46,0%): гр. 26 Руди, шлаки та зола (2960,1 млн дол. США, або 37,0%); гр.72 Чорні метали (321,6 млн дол. США, або 4,0%); гр. 84 Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини (268,5 млн дол. США, або 3,4%); гр. 44 Деревина і вироби з деревини, деревне вугілля (126,3 млн дол. США, або 1,6%). Тобто у структурі експорту вітчизняної промислової продукції у 2021 р. переважали сировинні товари, а частка товарів з високою доданою вартістю не перевищувала 5,0%. Це об'єктивно вказує на необхідність розроблення торговельної політики, яка б актуалізувала механізми удосконалення бізнес-середовища у сфері виробництва продукції з високою доданою вартістю, особливо у сфері вітчизняного машинобудування, що може конкурувати на ринку КНР.

Хоча очевидним рішенням для розвитку вітчизняного експорту в Китай є взаємна лібералізація тарифних режимів, створення ЗВТ з Китаєм призвело би до посилення сировинної орієнтації вітчизняного експорту та імпортозалежності України від китайських промислових товарів [21].

Альтернативним рішенням могло би стати підписання інвестиційної угоди з Китаєм, які КНР укладає з країнами – торговельними партнерами. Проте в умовах воєнної агресії РФ і набуття Україною статусу кандидата на вступ до ЄС підписання такої угоди не є доцільним. Адже ЄС ще у 2021 р. заморозив ратифікацію Всеосяжної угоди про інвестиції між ЄС і Китаєм через недотримання прав людини в КНР, пізніше серед причин призупинення ратифікації називається позиція Китаю щодо російсько-української війни [22]. Потребує додаткового дослідження доцільність розроблення довгострокової стратегії торговельно-економічної співпраці з виокремленням та обґрунтуванням секторальних пріоритетів, у т. ч. й в умовах повоєнного розвитку економіки України. Остання вимагатиме детального дослідження напрямів розвитку інтересів КНР з метою коригування експортної політики України з урахуванням переваг лібералізації торгівлі і ризиків для внутрішнього ринку України [23].

Перспективи розвитку вітчизняного експорту до Індії

Індія була членом GATT (Генеральна угода з тарифів і торгівлі) з 8 липня 1948 р. і є членом СОТ з 1 січня 1995 р. Основна особливість митного режиму Індії полягає у тому, що, по-перше, як і більшість країн, що розвиваються, Індія зв'язала лише невелику кількість своїх тарифів і це дозволило їй зберегти високий рівень захисту внутрішніх виробників сільськогосподарської та промислової продукції. По-друге, зв'язані тарифи (максимально можливі ставки митного тарифу) були встановлені на рівні, набагато вищому, ніж ставки митного тарифу, що застосовуються Індією у торгівлі. Ця різниця зумовлює гнучкість при збільшенні рівня тарифного захисту певних ринків і можливість уникати при цьому компенсацій торговельним партнерам у вигляді відповідного зменшення рівня захисту інших ринків, що передбачено угодами СОТ.

Торговельна політика Індії в GATT і у СОТ до 1991 р. була спрямована на збереження гнучкості для обмеження імпорту через можливість збільшувати рівень тарифного захисту і необмежене використання внутрішніх та експортних субсидій. У відповідь на фінансово-економічну кризу 1991 р. Індія змінила модель закритого імпортозамінного розвитку торгівлі та економіки на модель відкритої економіки для торгівлі та іноземних інвестицій згідно до реформ, запроваджених міністром фінансів, а надалі прем'єр-міністром Індії Манмоханом Сінгхом. Середній імпорتنний тариф був знижений з 81% у 1990 р. [24] до 37% у 2000 р., що відкрило внутрішній ринок для іноземної конкуренції. У рамках структурної реформи Індія скасувала всі експортні субсидії та більшість кількісних обмежень на імпорт проміжних та капітальних товарів. Результатом стало зростання зовнішньої торгівлі, прискорення економічного зростання та значне скорочення рівня бідності [25]. Реформи Манмохана Сінгха продовжувалися з приходом у 2014 р. Нарендри Моді на посаду прем'єр-міністра Індії. Уряд Моді розпочав кампанію "Make in India" ("Виробляти в Індії"), спрямовану на

розбудову виробничих потужностей країни шляхом усунення перешкод для іноземних інвестицій і запровадження регуляторної реформи.

З початком пандемії COVID-19 торговельна політика Індії змінилася у бік політики протекціонізму. Прем'єр-міністр Моді закликав бізнес уникати збоїв у ланцюгах поставок за рахунок власного виробництва. Моді зробив акцент на вітчизняному виробництві товарів під девізами "Be vocal about local" ("Голосуйте за місцеві товари") та "Who can stop us from becoming a self-reliant India"? ("Хто може нам завадити перетворити Індію на самодостатню країну?" [26].

Для стимулювання торгівлі в умовах послаблення перспектив багатосторонніх торговельних переговорів на початку XXI століття Індія уклала 12 двосторонніх і регіональних угод [27], серед яких угоди про вільну торгівлю з Південною Кореєю (2010 р.) та Японією (2011 р.). З 2010 р. Індія є членом ASEAN. Індія також розпочала переговори про зону вільної торгівлі з Канадою, Європейським Союзом, Австралією та Новою Зеландією. Переговори мали охопити сфери торгівлі товарами, послугами, інвестиції, державні закупівлі, права інтелектуальної власності та конкурентну політику. Однак ініціативи щодо проведення зазначених переговорів загальмувалися через політичний опір в Індії зниженню тарифів на чутливі продукти, зокрема, на автомобілі, новим правилам щодо субсидій для індійських фермерів та інших виробників, а також відкриттю доступу до ринків державних закупівель Індії [28].

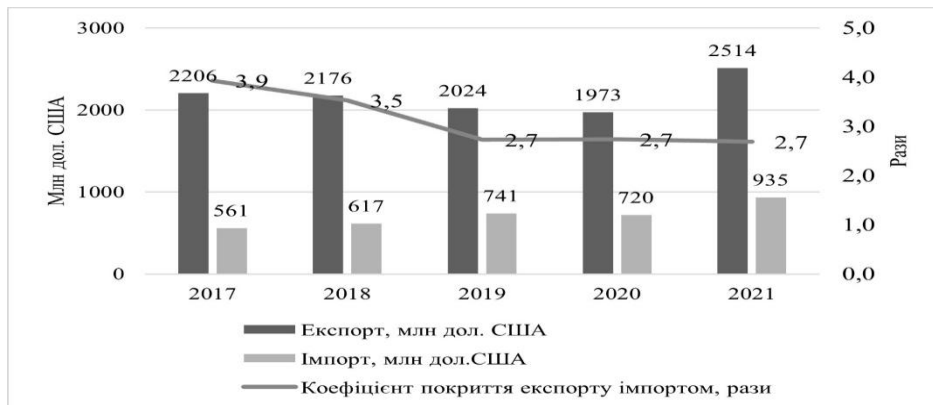
Довготривалість переговорів щодо створення RCEP (з 2012 р. до підписання Угоди про створення RCEP у 2020 р.) пояснюють позицією Індії, яка хоча й була готова скоротити свій список товарів, що звільняються від часткової лібералізації або підлягають частковій лібералізації, порівняно з її попередніми ЗВТ, відмовлялася поширити ці поступки на Китай. У листопаді 2019 р. прем'єр-міністр Індії Нарендра Моді оголосив, що Індія не підпише остаточну угоду RCEP, відклавши принаймні на деякий час виконання зобов'язань щодо подальшого відкриття свого ринку для імпорту з Китаю та інших членів RCEP.

Індія регулює імпорт товарів різними засобами торговельної політики, включаючи тарифи, тарифні квоти, мінімальні імпорتنі ціни, ліцензування та заборони імпорту, а також державну торгівлю. Середній застосований тариф РНС для сільськогосподарських товарів у 2021 р. становив 37,5%, а для промислових товарів – 14,9% [29]. Серед промислових товарів найвищі середні РНС тарифи мають текстиль (25,5%), одяг (24,1%), транспортне обладнання (31,1%). Високий рівень тарифного захисту свідчить про те, що у найближчий період структура українського експорту до Індії залишиться незмінною, тобто переважатимуть товари сировинного характеру з низькою доданою вартістю.

Тариф РНС для сільськогосподарських товарів коливається від 0% до 150%, але залишається значно нижчим за зв'язаний тариф, який досягає 300%. Характерною особливістю тарифного режиму Індії є поширена

практика зміни застосовуваних ставок тарифів РНС протягом бюджетного року з метою забезпечення стабільних поставок сільськогосподарських товарів і стабілізації цін, що створює умови непевності для торговельних партнерів. Значно вищі зв'язані тарифні ставки в Індії дозволяють коригувати застосовувані тарифи, коли виникають внутрішні потреби. Подібним чином, для продуктів, на які поширюються тарифні квоти, кількість квот і ставки в рамках квот також коригуються протягом бюджетного року для задоволення внутрішніх потреб. Індія надає додатковий доступ на ринок через тарифні квоти на імпорт сухого молока та вершків, кукурудзи, харчових олій (з насіння соняшнику, сафлору, ріпаку та гірчиці) [30].

Лише державні підприємства можуть імпортувати за схемами тарифних квот. Крім того, існує контроль цін на сільськогосподарську, нафтову та фармацевтичну продукцію, що створює у торгівлі з Індією додаткові бар'єри. Мінімальні ціни підтримки забезпечують мінімальну ціну на 25 сільськогосподарських товарів з метою захисту фермерів від зниження цін і одночасно з метою підтримки доступних цін для споживачів. Уряд оголошує мінімальні ціни підтримки на початку посівної. Вони покривають собівартість продукції та забезпечують фермерам розумну норму прибутку. За мінімальними цінами підтримки закуповується продовольство для системи державного розподілу Індії. Деякі товари можна імпортувати лише через уповноважені державні торговельні підприємства. До них належать сипучі сільськогосподарські продукти, такі як зерно, рослинні олії, нафтопродукти, а також деякі фармацевтичні продукти.

Рис. 2. Торговля товарами України з Індією 2017–2021 рр.,
млн дол. США

Джерело: побудовано за даними UN Comtrade Database (2021). URL: <https://comtrade.un.org/data>

На рис. 2 представлено динаміку розвитку торгівлі товарами між Україною та Індією протягом 2017–2021 рр. Динаміка експорту вітчизняних товарів до Індії після періоду спаду в 2019–2020 рр. відновила зростання у 2021 р. У 2021 р. також суттєво (на 30%) зросли обсяги імпорту товарів з Індії в Україну, на той час як у попередній період 2017–2020 рр. середній щорічний приріст імпорту з Індії становив 9%. Коефіцієнт покриття експорту

імпортом у торгівлі України з Індією з 2017 р. до 2019 р. упав з 3,9 раза до 2,7 раза внаслідок зменшення експорту та збільшення імпорту і надалі стабілізувався на цьому рівні три роки поспіль з 2019 р. до 2021 р.

Через повномасштабне вторгнення РФ, за результатами 2022 р., обсяги зовнішньоторговельного обороту між Україною та Індією характеризуються низхідною тенденцією. Так, зокрема, обсяг зовнішньоторговельного обороту за підсумками 2022 р. скоротився порівняно з 2021 р. на 25,5% і становив 2574,7 млн дол. США. При цьому обсяги експорту за підсумками 2022 р. скоротилися на 64,2% порівняно з 2021 р. – до 892,7 млн дол. США, а обсяги імпорту – навпаки – зросли 75% – до 1682,0 млн дол. США. Таким чином, втрати України у зовнішній торгівлі з Індією через широкомасштабне вторгнення РФ за підсумками 2022 р. становили 881,0 млн дол. США. Проте, якщо врахувати позитивну динаміку, що спостерігалася останніми роками, то втрати від російської агресії можуть бути ще більшими.

Для розвитку вітчизняного експорту в Індію важливо, що сільськогосподарський імпорт Індії розвивається швидкими темпами, незважаючи на те, що Індія є чистим експортером сільськогосподарських товарів. Нерафінована соняшникова олія та її фракції є провідним товаром не тільки сільськогосподарського, а й усього товарного експорту України в Індію. Цей товар становив 97,67% сільськогосподарського експорту і 75,3% усього вітчизняного товарного експорту в Індію у 2021 р. Тобто структура сільськогосподарського експорту в Індію з України не диверсифікована і може бути визначена як монотоварна.

Слід відзначити, що починаючи з 2018 р. фізичні обсяги експорту вітчизняної соняшникової олії до Індії зменшуються. Якщо у 2018 р. було експортовано 2,5 млн т нерафінованої соняшникової олії, то у 2021 р. – 1,6 млн т, що на 36% менше. Рослинні олії можна імпортувати в Індію лише через уповноважені державні торговельні підприємства, які регулюють обсяги імпорту, що створює бар'єри для експортерів. За цих умов значною є роль двосторонніх міжурядових домовленостей для розвитку експорту олії в Індію.

Основними групами промислових товарів, що експортувалися до Індії у 2021 р., були такі (16,2%): гр. 31 Добрива (316,0 млн дол. США, або 12,6%); гр. 84 Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини (58,0 млн дол. США, або 2,3%); гр. 44 Деревина і вироби з деревини, деревне вугілля (32,2 млн дол. США, або 1,3%). Попри те, що обсяги експорту вітчизняних промислових товарів з високою доданою вартістю до Індії є незначними, ринкові ніші для них є відкритими. З метою розширення існуючих ринкових ніш необхідно розробити торговельну політику, яка б забезпечувала середньо- та довгостроковий успіх у таких секторах, як хімічна, машинобудівна та деревообробна промисловість, шляхом входження у глобальні ланцюги доданої вартості.

В аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень наголошено на дослідженні можливості укладення двосторонньої торговельної угоди, що передбачала би суттєве скорочення обома сторонами ввізних мит, максимальне усунення технічних та санітарно-фітосанітарних

бар'єрів у торгівлі, просування українських товарів через Індію на ринки інших країн Індо-Тихоокеанського регіону [31]. Аргументами, які необхідно враховувати при прийнятті рішення щодо укладання двосторонньої торговельної угоди з Індією, є надзвичайна складність і тривалість переговорного процесу внаслідок непоступливості індійської сторони у відкритті ринків чутливих товарів. Переговори про вільну торгівлю між ЄС та Індією тривають з 2007 р., тож вбачається доцільним приєднатися до цієї угоди після набуття Україною членства в ЄС. Натомість доцільною є пропозиція щодо започаткування торгово-економічної та фінансової ініціативи, що передбачала би залучення інвестицій з Індії у повоєнній відбудові України.

Перспективи розвитку вітчизняного експорту в Японію

Японія є членом СОТ з 10 вересня 1995 р. і членом ГАТТ з 1 січня 1955 р. Як і іншим "старим" членам СОТ, Японії вдалося зв'язати тарифи на сільськогосподарські товари на достатньо високому рівні [32]. Хоча середній тариф РНС Японії у 2021 р. становив 14,9%, середній тариф РНС на зернові – 34,4%, молочні продукти – 91,4%, цукор і кондитерські вироби – 24,1%. Натомість на промислові товари рівень середнього тарифу РНС, як і середнього зв'язаного тарифу, становить 2,5%.

Японія застосовує 18 тарифних квот, що охоплюють 101 тарифну лінію на рівні шестизначних кодів HS [33, с. 131]. Серед товарів, охоплених квотами, – молочні продукти, пшениця, ячмінь, кукурудза. Зокрема, тариф поза тарифною квотою при імпорті кукурудзи становить 50%, або 12 японських ен за кілограм залежно від того, яка сума є більшою. За таких умов (високих ставок імпортного тарифу на сільськогосподарські товари та наявності великої кількості тарифних квот) переваги при експорті до Японії мають товари з країн, з якими ця країна має угоди про вільну торгівлю. Японія уклала угоди про економічне партнерство і вільну торгівлю з 20 країнами і регіональними об'єднаннями, зокрема з ЄС, США, Великою Британією, ASEAN, TPP11 (відома також як CPTPP – багатостороння торговельна угода за участю Австралії, Брунею, Канади, Чилі, Японії, Малайзії, Мексики, Нової Зеландії, Перу, Сінгапуру і В'єтнаму) та RCEP [27].

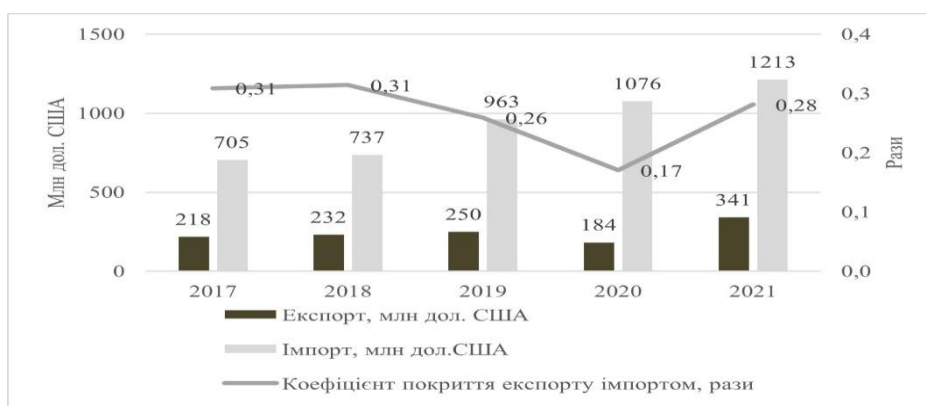
Японія має високі нетарифні бар'єри, що перешкоджають імпорту, такі як унікальні вимоги технічних стандартів, вимоги попереднього досвіду, правила, що надають перевагу місцевим виробленим продуктам тощо. До продукції сільського господарства, що ввозяться на територію Японії, встановлені жорсткі технічні й санітарні вимоги. Імпортована продукція має відповідати японським сільськогосподарським стандартам JAS (Japanese national standards) у галузі сільського господарства, лісового господарства, рибальства та харчової промисловості та мати сертифікат відповідності, який видається світовою мережею організацій сертифікації за стандартами JAS.

На рис. 3 представлена динаміка торгівлі товарами між Україною та Японією. Україна має негативний баланс у торгівлі товарами з Японією, а коефіцієнт покриття імпорту експортом у торгівлі з цією країною постійно знижується (за винятком зростання після періоду дії обмежень торгівлі під час пандемії COVID-19) і у 2021 р. становив 0,28, тобто вартість

Торговельна політика України в Азії...

експортованих товарів становила всього 28% від вартості імпортованих з Японії товарів. Середні темпи зростання вітчизняного експорту в Японію протягом 2017–2021 рр. становили 9,1%, а імпорту з Японії в Україну – 14,9%, тобто імпорт з Японії зростає значно швидше, ніж експорт.

Рис. 3. Торгівля товарами України з Японією 2017–2021 рр.,
млн дол. США

Джерело: побудовано за даними UN Comtrade Database (2021). URL: <https://comtrade.un.org/data>

Через повномасштабне вторгнення РФ за результатами 2022 р. обсяги зовнішньоторговельного обороту між Україною та Японією теж характеризуються низхідною тенденцією. Зокрема, обсяг зовнішньоторговельного обороту за підсумками 2022 р. скоротився на 52,2% порівняно з 2021 р. і становив 752,1 млн дол. США. При цьому обсяги експорту за підсумками 2022 р. скоротилися на 69,0% порівняно з 2021 р. – до 107,8 млн дол. США, а обсяги імпорту – на 47,5% – до 644,3 млн дол. США. Таким чином, втрати України у зовнішній торгівлі з Японією через повномасштабне вторгнення РФ за підсумками 2022 р. становили 822,4 млн дол. США.

Основними товарами вітчизняного експорту до Японії є тютюн і промислові замітники тютюну, руди та концентрати залізні, кукурудза, рослинна олія, продукти переробки овочів, мед, алюміній і вироби з нього, деревина і вироби з деревини. В Україну з Японії імпортуються засоби наземного транспорту, продукція машинобудування, прилади та апарати оптичні, фотографічні, фармацевтична продукція. Таким чином в експорті з України до Японії переважають агропродовольчі товари і промислова сировина, а в імпорті з Японії – високотехнологічні товари.

У структурі вітчизняного товарного експорту в Японію сільськогосподарські товари займають 36,4%. Структура сільськогосподарського експорту не диверсифікована, у ній переважає один товар – сигарети з тютюну з часткою 65,2%. Це пов'язано з роботою в Україні з 1999 р. компанії JTІ Україна – що входить до складу групи компаній Japan Tobacco International міжнародного тютюнового бізнесу групи компаній Japan Tobacco (штаб-квартира у м. Токіо) [34]. Фабрика JTІ Україна, розташована у

м. Кременчук Полтавської області, виробляє продукцію як для українського, так і для близько 20 зовнішніх ринків. Фабрика не припинила свою діяльність з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну, натомість Jaran Tobacco оголосила про призупинення нових інвестицій та маркетингової діяльності в РФ, а також запуску нових продуктів (компанія має п'ять фабрик в РФ) [35].

На відміну від експорту сигарет, експорт кукурудзи, що є другим за значимістю вітчизняним експортним товаром в Японію з часткою 20,7% у сільськогосподарському експорті України в цю країну (2021 р.), розвивається вкрай нерівномірно, тому що обсяги закупок української кукурудзи зумовлені поточною кон'юнктурою ринку кукурудзи Японії.

Враховуючи технологічний розвиток Японії, можна стверджувати, що у короткостроковій перспективі структура українського експорту до Японії залишиться незмінною, тобто переважатимуть товари сировинного характеру з низькою доданою вартістю, а торговельний баланс матиме від'ємне значення.

Слід зазначити, що Україні сьогодні досить важко запропонувати Японії товари вітчизняної промисловості з високою доданою вартістю. Проте наша країна може бути вмонтована в деякі виробничі ланцюжки японської промисловості завдяки дешевій робочій силі, територіальній близькості до величезного ринку збуту ЄС тощо. Проте для того, щоб цей процес був повноцінним і незворотним, необхідно та обов'язковою умовою є насамперед перемога України у війні з РФ, проведення відповідних реформ для створення комфортних умов потенційним інвесторам у повоєнний період.

Загалом українсько-японська економічна й торговельна співпраця має потенціал до зростання на якісно новому рівні, однак передумовою є створення зони вільної торгівлі між країнами.

Перспективи розвитку вітчизняного експорту до Республіки Корея

Республіка Корея посідає сьоме місце у світі за обсягом експорту товарів з часткою 2,89% у світовому товарному експорті (2021 р.) та є дев'ятим світовим імпортером товарів з часткою у світовому товарному імпорті 2,72% (2021 р.) [9, с. 196].

Республіка Корея має високі тарифні бар'єри для входу на свій внутрішній ринок сільськогосподарських товарів. Середній тариф РНС на сільськогосподарські товари у 2021 р. становив 56,8%, тоді як на промислові – 6,6%. Середній тариф РНС на зернові – найвищий серед усіх товарних груп сільськогосподарських товарів і становив 187,1%, що свідчить про регулювання імпорту зернових виключно тарифними квотами і преференційними тарифами угод про вільну торгівлю. Крім того, Республіка Корея застосовує тарифні квоти для доступу на ринок сільськогосподарської продукції щодо 227 десятизначних тарифних позицій [36, с. 69–70]. Тарифні ставки в рамках тарифних квот Кореї коливаються від нуля до 50%, а ставки поза квотами є дуже високими. У структурі товарного експорту України до Кореї переважають зернові культури. На окремі товари зернової групи при експорті до Кореї встановлені квоти з тарифом у межах квоти: 1,8% на фуражну кукурудзу, 20% на ячмінь, а тариф поза межами квот становить відповідно 328 і 299,7%, тобто фактично є заборонним.

Високі нетарифні бар'єри доступу на ринок Кореї пов'язані, з одного боку, із складною системою контролю вимог безпечності продукції, що здійснюється декількома міністерствами й урядовими установами. З іншого боку, непрозорий механізм розподілу тарифних квот за участі міністерств, державних підприємств, а також асоціацій виробників, які є конкурентами імпортерам або переробниками імпортованої продукції, призводить до неповного використання квот. Так, середня норма заповнення тарифних квот у 2020 р. становила лише 58%. Квоти заповнюються переважно країнами, з якими Корея має угоди про вільну торгівлю.

Корея активно укладає регіональні торговельні угоди зі своїми ключовими торговими партнерами [27] та має Угоди про ЗВТ з ЄС, Канадою, США, Австралією, Китаєм, Індією, Новою Зеландією тощо. В усіх цих угодах сільське господарство Кореї залишається охопленим лише частково.

У період 2017–2021 рр. у торгівлі товарами з Республікою Корея Україна мала негативне сальдо (рис. 4). Якщо у 2017 р. вартість експорту вітчизняних товарів до Республіки Корея становила 98% від вартості імпорту, то у 2021 р. – лише 40%. Імпорт товарів з Республіки Корея зростав швидкими темпами навіть під час пандемії COVID-19, і у 2021 р. вартість імпорту була на 48% вищою від відповідного показника 2019 р.

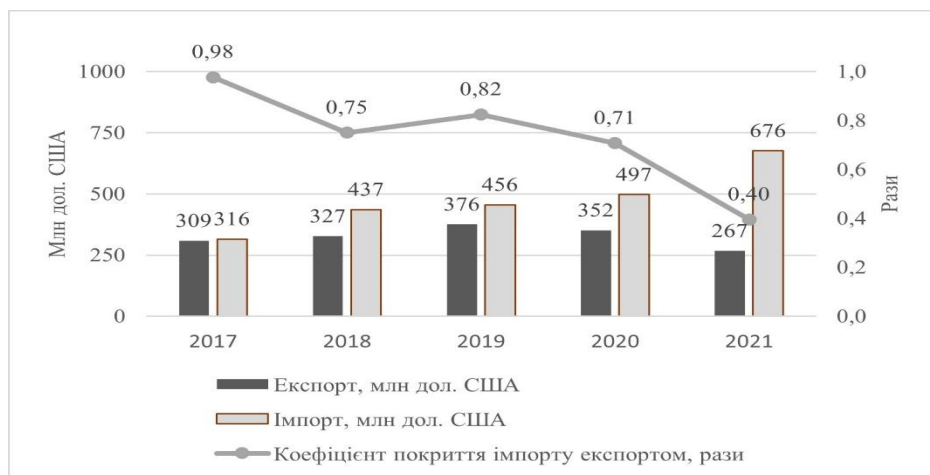

Рис. 4. Динаміка торгівлі товарами між Україною та Кореєю протягом 2010–2021 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано за даними UN Comtrade Database (2021). URL: <https://comtrade.un.org/data>

Через широкомасштабне вторгнення РФ в Україну обсяг зовнішньоторговельного обороту між Україною та Республікою Корея за підсумками 2022 р. скоротився на 23,4% порівняно з 2021 р. і становив 762,0 млн дол. США. При цьому обсяги експорту за підсумками 2022 р. скоротилися на 20,5% порівняно з 2021 р. – до 238,5 млн дол. США, а обсяги імпорту – на 24,6%, до 523,4 млн дол. США. Таким чином, втрати України у зовнішній торгівлі з Республікою Корея через широкомасштабне вторгнення РФ за підсумками 2022 р. становили 232,4 млн дол. США.

У структурі вітчизняного товарного експорту до Кореї переважають зернові культури. Їх частка у загальному експорті товарів становила у 2021 р. 63,9%, а обсяги експорту – 170,8 млн дол. США. На другому місці – продукти неорганічної хімії з часткою в загальному обсязі товарного експорту 10,4% та обсягами експорту 27,9 млн дол. США. 8,5% товарного експорту в Корею у 2021 р. забезпечили жири та олії тваринного або рослинного походження, 2,8% – деревина і вироби з деревини, 2,8% – руди, шлак, зола.

У структурі експорту вітчизняної промислової продукції у 2021 р. до Республіки Корея частка товарів з високою доданою вартістю становила трохи більше 18,0%.

Провідним товаром вітчизняного сільськогосподарського експорту в Республіку Корея є кукурудза, що становила понад половину (52,2%) усього сільськогосподарського експорту в цю країну, на другій позиції – пшениця (31,24%), на третій – рослинні олії (11,24%). Експорт зернових у Республіку Корея не має стійкої динаміки, що пояснюється відсутністю довгострокових або середньострокових міждержавних домовленостей, без яких важко використовувати тарифні квоти на зернові, що розподіляються переважно серед країн, які мають з Кореєю угоди про вільну торгівлю.

Ємність імпортного сегмента ринку кукурудзи Республіки Корея становить 11,65 млрд т, 38,2% якого забезпечує Аргентина, 27,9% – США, 14,5% – Бразилія, 4,5% – РФ, 4,2% – Сербія, 3% – Болгарія, 2,8% – Південна Африка, 1,52% – Україна. Україна має хороші перспективи для нарощування експорту кукурудзи на ринок Республіки Корея.

Вітчизняна пшениця має свою нішу на ринку Республіки Корея, і завдання полягає в збереженні та збільшенні обсягів експорту, хоча починаючи з 2017 р. Корея поступово скорочує обсяги імпорту пшениці. Основну конкуренцію українській пшениці на ринку Кореї становить пшениця із США, Австралії та РФ. У 2018 р. Україна за експортом пшениці в Республіку Корея посіла третє місце, а потім втратила свої позиції.

Зернові експортуються в Корею в межах тарифних квот, причому квоти не вибираються повністю. Причина полягає у зниженні внутрішнього попиту, особливо в умовах пандемії COVID-19 і зростанні імпорту з країн, з якими Корея має угоди про вільну торгівлю.

Висновки та рекомендації

1. Незважаючи на схожу структуру експорту України до провідних економік Азії та схожість торговельних режимів стосовно високого рівня нетарифного захисту ринків, ці країни мають різні політичні системи, геополітичні інтереси, економічні системи та особливості торговельної політики, що зумовлює диференційований підхід до формування торговельної політики України в Азійському регіоні.

2. У торговельній політиці з Китаєм необхідно враховувати ризики посилення імпортозалежності України від китайських промислових товарів, зростання сировинної орієнтації вітчизняного експорту в Китай, чому сприятиме не тільки розвиток взаємної торгівлі, а й китайські інвестиції в економіку України. Тому на сучасному етапі недоцільно розпочинати

переговори щодо створення ЗВТ з Китаєм і переговори щодо укладання інвестиційної угоди.

3. Особливістю нетарифних режимів доступу на ринки Китаю є складність процедур, зумовлена визначальною роллю державних органів Китаю. Особливо це стосується ринку зернових, де імпорт, транспортування і розподіл товарів усередині Китаю здійснюється повністю під контролем держави. Тому для започаткування та розвитку торгівлі з Китаєм є визначальними відповідні міждержавні домовленості.

4. Виклики для вітчизняної торговельної політики у відносинах з Індією становить значне зростання обсягів торгівлі Індії з РФ у 2022 р. за рахунок закупівлі російських нафти та газу, що потрапили під санкції західних країн, а також закупівлі добрив з цієї країни.

5. При прийнятті стратегічного рішення щодо доцільності початку переговорів про вільну торгівлю з Індією, без якої розвиток взаємної торгівлі має обмежений характер через особливості торговельного режиму цієї країни, слід враховувати політику економічного патріотизму уряду Індії. Насамперед це стосується складності та тривалості переговорів, зумовлених відсутністю поступок Індії у сферах захисту сільського господарства від імпоротної конкуренції та державного регулювання чутливих ринків.

6. Для розвитку вітчизняного експорту до Японії доцільно провести переговори щодо створення ЗВТ з огляду на: (1) високі ставки імпортного мита Японії та наявність тарифних квот на товари вітчизняного експорту, (2) кращі конкурентні позиції країн, що мають з Японією угоди про вільну торгівлю.

7. Ринок Республіки Корея достатньо закритий, із високими тарифними і нетарифними бар'єрами. Проте аналіз торговельної політики Кореї показує, що значна частина ринку як сільськогосподарських, так і промислових товарів Кореї була відкрита завдяки великій кількості ЗВТ. Тому для розвитку експорту вітчизняних сільськогосподарських та промислових товарів України в Республіку Корея доцільно ініціювати переговори щодо створення зони вільної торгівлі.

8. Враховуючи складний механізм розподілу тарифних квот на імпорт сільськогосподарської продукції в Республіку Корея, який передбачає участь не тільки державних установ і державних підприємств, а й асоціацій виробників та переробників сільськогосподарської продукції, для успішного просування експорту вітчизняних сільськогосподарських товарів у Республіку Корея необхідні не тільки міжурядові домовленості, а й налагодження зв'язків між виробничими асоціаціями України та Республіки Корея.

9. Структура вітчизняного експорту до країн Азії не диверсифікована, а вітчизняний експорт до Індії можна кваліфікувати як монотоварний із переважанням нерафінованої соняшникової олії. Тому важливим напрямом торговельної політики щодо провідних країн Азії є товарна диверсифікація експорту:

а) найкращі перспективи для забезпечення диверсифікації сільськогосподарського експорту в Китай мають сировинні товари – ячмінь і соя. Перспективними товарами для експорту в Китай є мед, курятина, молочна продукція, горох, квасоля, горіхи, черешня, лохина;

б) перспективним товаром для експорту в Індію є соєва олія, проте соєву олію, як і інші рослинні олії, можна імпортувати в Індію лише через уповноважені державні торговельні підприємства, тому розвиток експорту потребує укладання відповідних двосторонніх міжурядових домовленостей;

б) перспективи має експорт вітчизняної органічної продукції в Японію, проте його започаткування і розвиток залежать від спільних зусиль уряду та бізнесу щодо сертифікації вітчизняної органічної продукції за стандартами Organic JAS.

10. Попит на продукцію вітчизняної промисловості на ринках країн Азії протягом останніх років загалом характеризується стабільним зростанням. Основними групами промислових товарів, що експортуються до цих країн, є переважно товари з низькою доданою вартістю, зокрема, гр. 26 Руди, шлаки та зола, гр. 72 Чорні метали, гр. 81 Інші недорогочінні метали; металокераміка; вироби з них тощо. Попри те, що обсяги експорту промислових товарів з високою доданою вартістю до цих країн є незначними, ринкові ніші для них залишаються відкритими із подальшою перспективою зростання. Це стосується насамперед таких товарних груп, як гр. 28 Продукти неорганічної хімії; неорганічні або органічні сполуки дорогоцінних металів, рідкісноземельних металів, радіоактивних елементів та ізотопів, гр. 31 Добрива, гр. 38 Різноманітна хімічна продукція, гр. 44 Деревина і вироби з деревини, деревне вугілля, гр. 84 Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини. Проте для розширення ринкових ніш для українських промислових товарів із високою доданою вартістю необхідно розробити відповідну торговельну політику, яка б урізноманітнила подальші дії, тактику та ділові стосунки як на рівні компаній, так і держави, в тому числі й за рахунок кооперації та інтеграції.

11. Через повномасштабне вторгнення РФ в Україну обсяги експорту загалом до країн Азії лише за перше півріччя 2022 р. скоротилися на 49%, а обсяги імпорту – на 20%.

12. Для стратегічного розвитку торговельно-економічних відносин України з країнами Азії – лідерами економічного розвитку доцільно розробити довгострокові стратегії торговельної та інвестиційної політики з виокремленням та обґрунтуванням секторальних пріоритетів, у тому числі й в умовах повоєнного розвитку економіки України.

Список використаних джерел

1. World Bank. Data. GDP (current US\$). 2021. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
2. Globalization: Threats or Opportunity / International Monetary Fund. 2000, April 12. URL: <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm>
3. K.W. Deutsch, J.D. Singer. Multipolar Power Systems and International Stability. *World Politics*. Apr. 1964. Vol. 16, No. 3. P. 390–406. Cambridge University Press. URL: <https://users.metu.edu.tr/home405/utuba/wwwhome/Deutsch.pdf>; <https://doi.org/10.2307/2009578>

4. J.N. Pieterse. Multipolar Globalization Emerging Economies and Development. 2017. Open Access Publications from the University of California. URL: <https://escholarship.org/uc/item/2dr6q014>
5. Chang, Mable-Ann. A More Multipolar World. *CKGSB Knowledge. China-focused leadership and business analysis*. 2021, May 17. URL: <https://english.ckgsb.edu.cn/knowledges/a-more-multipolar-world/>
6. Thinkers50 Ranking 2019. URL: <https://thinkers50.com/t50-ranking/list-2019/>
7. Petri P.A., Plummer M.G. East Asia Decouples from the United States: Trade War, COVID-19, and East Asia's New Trade Blocs. *PIIE Working Paper / Peterson Institute for International Economics*. June 2020. URL: <https://www.piie.com/system/files/documents/wp20-9.pdf>; <https://doi.org/10.2139/ssrn.3630294>
8. Cyn-Young Park, Petri P.A., Plummer M.G. Economic Implications of the Regional Comprehensive Economic Partnership for Asia and the Pacific. *ADB Economics Working Paper Series*. October 2021. No. 639. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/740991/ewp-639-regional-comprehensive-economic-partnership.pdf>; <https://doi.org/10.22617/WPS210371-2>
9. WTO Trade Profiles 2022 / WTO. 2022. URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles22_e.pdf
10. Майко В.А. Зовнішньополітичні та економічні пріоритети України у країнах Центральної, Південної і Південно-Східної Азії. *Економічний часопис-XXI*. 2011. № 9–10. С. 3–7. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/48025>
11. Гончарук А.З., Микал О.К., Кобзаренко А.М. Пріоритетні питання політики України щодо країн Азії: Аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2011. 46 с. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/prioritetni-pitannya-politiki-ukraini-schodo-krain-azii>
12. Україна і країни Східної, Південно-Східної та Південної Азії: підсумки 2020 року та перспективи розвитку: аналіт. доп. / [Гончарук А. З., Дроботюк О. В., Кіктенко В. О. та ін.]; за ред. О. В. Литвиненка. Київ: НІСД, 2021. 45 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_12_2021.pdf
13. Осташко Т.О. Багатополарність світової торгівлі: виклики і «коридор можливостей» для України. *Економіка та прогнозування*. 2021. № 4. С.29–52. <https://doi.org/10.15407/eip2021.04.029>
14. World Trade Statistical Review 2022. Statistical tables / WTO. 2022. 136 p. URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtsr_2022_e.htm
15. Sundaram A. India's RCEP Exit and its Regional Future. 2022, April 13. URL: <https://www.eastasiaforum.org/2022/04/13/indias-rcep-exit-and-its-regional-future/> (Sundaram A. East Asia's Economic Agreement. *East Asia Forum Quarterly*. 2022. Vol. 14, No. 1).
16. How Russia Pays for War. By Lazaro Gamio and Ana Swanson. *The New York Times*. 2022, Oct. 30. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2022/10/30/business/economy/russia-trade-ukraine-war.html>
17. China. WTO Tariff Profiles. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/tariff_profiles/CN_E.pdf
18. China. Trade Policy Review. Report by the Secretariat. WTO WT/TPR/G/415/Rev1. 2022, March 9. 206 p. URL: https://www.wto.org/english/press/p/20220309_tp415r1_e.pdf

- <https://docsonline.wto.org/dol2fe/pages/ss/directdoc.aspx?filename=q:/wt/tpr/s415r1.pdf&open=true>
19. Модернізація економічної політики розвитку сфер діяльності та ринків: у 4-х частинах.. Частина 2: Торговельна політика: перспективи участі України в ініціативі "Один пояс, один шлях" / НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозів. НАН України". Київ, 2020. 334 с. URL: <http://ief.org.ua/docs/mg/326.pdf>
20. Україна експортуватиме в Китай ріпаковий шрот і мед. *Landlord*. 8 грудня 2022. URL: <https://landlord.ua/news/ukraina-eksportuvaty-me-v-kytai-ripakovy-i-shrot-i-med/>
21. Ostashko T., Olefir V., Venger V., Boiko O. A. Comparative Analysis of the Trade and Industrial Policies of Ukraine and China in the Context of the Obor Initiative. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*. 2021. Vol. 24, No. 2. P. 119–136. URL: <https://czasopisma.uni.lodz.pl/CER/article/view/10002>; <https://doi.org/10.18778/1508-2008.24.15>
22. McElwee Lily. Despite Beijing's Charm Offensive, the EU-China Investment Agreement Is Not Coming Back / Center for Strategic and International Studies. February 23, 2023. URL: <https://www.csis.org/analysis/despite-beijings-charm-offensive-eu-china-investment-agreement-not-coming-back>
23. Осташко Т. О., Олефір В. К. Перспективи вільної торгівлі з Китаєм: розвиток вітчизняного експорту і ризику імпортозалежності. *Економіка і прогнозування*. 2019. № 1. С. 128–155. <https://doi.org/10.15407/eip2019.01.128>
24. World Integrated Trade Solution. India Trade Summary 1990. URL: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/IND/Year/1990/Summarytext>
25. Irwin D.A. India's trade reforms 30 years later: Great start but stalling / Peterson Institute for International Economics. 2021, July 22. URL: <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/indias-trade-reforms-30-years-later-great-start-stalling>
26. Jung Euijin. Potential Trade between India and the United States. *A Wary Partnership: Future of US-India Economic Relations. PIIIE BRIEFING 20-2* / Euijin Jung, Arvind Subramanian, and Steven R. Weisman (eds.). September 2020. P. 47–70. URL: <https://www.piie.com/publications/piie-briefings/wary-partnership-future-us-india-economic-relations>
27. Regional Trade Agreements Database. RTAs in force, including accessions. URL: <http://rtais.wto.org/UI/PublicAllRTAListAccession.aspx>
28. Schott Jeffrey J. Has India's Trade Negotiating Strategy Hit a Dead End? *A Wary Partnership: Future of US-India Economic Relations. PIIIE BRIEFING 20-2* / Euijin Jung, Arvind Subramanian, and Steven R. Weisman (eds.). September 2020. P. 70–84. URL: <https://www.piie.com/publications/piie-briefings/wary-partnership-future-us-india-economic-relations>
29. India. WTO Tariff Profiles. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/tariff_profiles/IN_e.pdf
30. India. Trade Policy Review. Report by the Secretariat / WTO. WT/TPR/G/403. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s403_e.pdf
31. Республіка Індія: потуга, що зростає. Перспективи розвитку українсько-індійських відносин: аналіт. доп. / [О. Александров, Н. Гавриленко, А.

- Гриценко, О. Давимука, М. Замікула, В. Орлик та ін.]; наук. ред. М. Паламарчука. Київ: НІСД, 2022. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/ad-india-07-07-2022-gotove.pdf>
32. Japan. WTO Tariff Profiles. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/tariff_profiles/JP_e.pdf
33. Japan. Trade policy review. Report by the secretariat / WTO. 2020, November 6. 208 p. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s397_e.pdf
34. JTI Ukraine / European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/member/dzhej-ty-interneshnl/>
35. Жданов Ігор. Інформаційна оборона: військово-політична ситуація в Україні станом на ранок 11 березня. *Interfax-Україна*. 11.03.2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/811451.html>
36. Republic of Korea. Trade Policy Review. Report by the Secretariat. WTO WT/TPR/G/414/Rev.1. 2021, December 21. URL: <https://docsonline.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/TPR/S414R1.pdf&Open=True>

Надійшла до редакції 30.03.2023 р.

Прорецензовано 15.05.2023 р.

Підписано до друку 30.06.2023 р.

Tamara Ostashko⁵

Vitalij Venger⁶

UKRAINE'S TRADE POLICY IN ASIA UNDER MULTIPOLAR GLOBALIZATION

The article defines the directions of Ukraine's trade policy under multipolar globalization, which assumes that the centers of development and trade are concentrated both among developed and developing economies. The article analyzes the development of Ukraine's trade with the leading economies of Asia - China, India, Japan and the Republic of Korea, which have created a powerful pole of world trade in Southeast Asia. However, domestic exports to these countries are developing unevenly and at a moderate pace. The latter is explained by the specific features of the trade regime of these countries, primarily the high level of non-tariff market protection. Domestic exports to Asian countries remain extremely undiversified with the predominance of one or two goods in the structure: mainly

---

⁵ **Ostashko, Tamara Oleksiivna** – Dr. habil, Corresponding Member of the NAS of Ukraine, Head of Department of Sectoral Forecasting and Market Conjuncture, SI "Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine" (26, Panasa Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine), ORCID: 0000-0001-5550-5864, e-mail: tostashko@ukr.net

⁶ **Venger, Vitalij Vasyl'ovych** – Doctor of Sciences (Economics), Senior Researcher, Leading Researcher, SI "Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine" (26, Panasa Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine), ORCID: 0000-0003-1018-0909, e-mail: vengerv@ukr.net

ores and corn are exported to China, to India - sunflower oil, to Japan - ores and tobacco products, and to Korea - corn and wheat.

Diversification of commodity exports with an emphasis on goods with a higher share of value added is defined as an important direction of trade policy in relation to the leading countries of Asia. In particular, prospective agricultural export products to Asian countries are honey, chicken, dairy products, etc. Prospective industrial goods include inorganic chemical products, fertilizers, wood products, nuclear reactors, etc.

Recommendations for improving Ukraine's trade policy have been developed, and the need is substantiated to conclude free trade agreements in order to further develop Ukraine's trade with leading Asian countries. Also, the need to abandon the idea of negotiating a free trade agreement and investment agreement with China has been proven. The article analyzes the policy of economic patriotism pursued by the Indian government, in particular as a response to the full-scale invasion of the Russian Federation into Ukraine. The authors note India's disagreement on issues of opening markets for sensitive agricultural products, which causes the complexity and delay in the negotiations on free trade with this country. Access to the markets of Japan and the Republic of Korea is complicated by the high level of tariff and non-tariff barriers. However, the analysis of the trade policy of these countries shows that a significant part of markets of both agricultural and industrial goods in these countries were opened due to the numerous FTAs. It is recommended to initiate negotiations on free trade with Japan and the Republic of Korea in order to improve Ukraine's competitive position in the markets of these countries⁷.

Keywords: *multipolar globalization, trade, trade policy, China, India, Japan, Republic of Korea, industrial policy, regional trade agreements*

References

1. World Bank (2021). Data. GDP (current US\$). Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD>
2. IMF (2000, April 12). Globalization: Threats or Opportunity International Monetary Fund. Retrieved from <https://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/041200to.htm>
3. Deutsch, Karl W., & Singer, J. David. (1964). Multipolar Power Systems and International Stability. *World Politics*, 16(3), 390-406. Cambridge University Press. Retrieved from <https://users.metu.edu.tr/home405/utuba/wwwhome/Deutsch.pdf>; <https://doi.org/10.2307/2009578>

⁷ The publication was prepared within the National Development Program "The Impact of Multipolar Globalization on Ukraine's Foreign Trade" (state registration No 0121U100222).

4. Pieterse, Jan Nederveen (2017). Multipolar Globalization Emerging Economies and Development. Open Access Publications from the University of California. Retrieved from <https://escholarship.org/uc/item/2dr6q014>
5. Chang, Mable-Ann (2021, May 17) A More Multipolar World. *CKGSB Knowledge. China-focused leadership and business analysis*. Retrieved from <https://english.ckgsb.edu.cn/knowledges/a-more-multipolar-world/>
6. Thinkers50 (2019). Thinkers50 Ranking 2019. Retrieved from <https://thinkers50.com/t50-ranking/list-2019/>
7. Petri, P.A., Plummer, M.G. (2020, June). East Asia Decouples from the United States: Trade War, COVID-19, and East Asia's New Trade Blocs. *PIIE working paper / Peterson Institute for International Economics*. Retrieved from <https://www.piie.com/system/files/documents/wp20-9.pdf>; <https://doi.org/10.2139/ssrn.3630294>
8. Park, C.-Y., Petri, P.A., Plummer, M.G. (2021, October). Economic Implications of the Regional Petri Comprehensive Economic Partnership for Asia and the Pacific. *ADB economics working paper series*, 639. Retrieved from <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/740991/ewp-639-regional-comprehensive-economic-partnership.pdf>; <https://doi.org/10.22617/WPS210371-2>
9. WTO (2022a). WTO Trade Profiles 2022 WTO. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/trade_profiles22_e.pdf
10. Maiko, V.A. (2011). Foreign policy and economic priorities of Ukraine in the countries of Central, South and Southeast Asia. *Ekonomichnyi Chasopys-XXI. Ukrayna – Economic journal-XXI*, 09-10, 3-7. Retrieved from <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/48025> [in Ukrainian].
11. Honcharuk, A.Z., Mykal, O.K., Kobzarenko, A.M. (2011). Priority issues of Ukraine's policy towards Asian countries. National Institute for Strategic Research. Kyiv. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/prioritetni-pitannya-politiki-ukraini-schodo-krain-azii> [in Ukrainian].
12. Honcharuk, A.Z., Drobotyuk, O.V., Kiktenko, V.O., et al. (2021). Ukraine and the countries of East, Southeast and South Asia: 2020 results and development prospects. National Institute for Strategic Research. Kyiv. Retrieved from https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/analytrep_12_2021.pdf [in Ukrainian].
13. Ostashko, T.O. (2021). Multipolarity of the World Trade: Challenges and "Corridor of Opportunities" for Ukraine. *Economy and forecasting*, 4, 24-43. <https://doi.org/10.15407/econforecast2021.04.024>
14. WTO (2022b). World Trade Statistical Review 2022. Statistical tables. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtsr_2022_e.htm
15. Sundaram, Asha (2022, April 13). India's RCEP exit and its regional future. *East Asia Forum Quarterly*, 14(1). Retrieved from <https://www.eastasiaforum.org/2022/04/13/indias-rcep-exit-and-its-regional-future/>
16. Gamio, Lazaro, & Swanson, Ana. (2022, October 30). How Russia Pays for War. *The New York Times*. Retrieved from

- <https://www.nytimes.com/interactive/2022/10/30/business/economy/russia-trade-ukraine-war.html>
17. WTO (2023a). China. WTO Tariff Profiles. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/status_e/daily_update_e/tariff_profiles/CN_E.pdf
18. WTO (2022, March 9). China. Trade Policy Review. Report by the Secretariat. WT/TPR/G/415/Rev1. Retrieved from <https://docsonline.wto.org/dol2fe/pages/ss/directdoc.aspx?filename=q:/wt/tpr/s415r1.pdf&open=true>
19. Ostashko, T.O. (Ed.). (2020). Modernization of the economic policy of the development of spheres of activity and markets: in 4 parts. Part 2: Trade Policy: Prospects for Ukraine's Participation in the "One Belt, One Road" Initiative. Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine. Kyiv. Retrieved from <http://ief.org.ua/docs/mg/326.pdf> [in Ukrainian].
20. Ukraine will export rapeseed meal and honey to China (2022, December 08). *Landlord*. Retrieved from <https://landlord.ua/news/ukraina-eksportuvatyme-v-kytai-ripakovyi-shrot-i-med/> [in Ukrainian].
21. Ostashko, T., Olefir, V., Venger, V., Boiko, O. A. (2021). Comparative Analysis of the Trade and Industrial Policies of Ukraine and China in the Context of the Obor Initiative. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 24(2), 119-136. Retrieved from <https://czasopisma.uni.lodz.pl/CER/article/view/10002>; <https://doi.org/10.18778/1508-2008.24.15>
22. McElwee, Lily (2023, February 23). Despite Beijing's Charm Offensive, the EU-China Investment Agreement Is Not Coming Back. Center for Strategic and International Studies. Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/despite-beijings-charm-offensive-eu-china-investment-agreement-not-coming-back>
23. Ostashko, T.O., Olefir, V.K. (2019). Prospects of free trade with China: development of domestic export and risks of import dependence. *Economy and forecasting*, 1, 124-152. <https://doi.org/10.15407/econforecast2019.01.124>
24. WITS (1990). India Trade Summary 1990. World Integrated Trade Solution. Retrieved from <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/IND/Year/1990/Summarytext>
25. Irwin, Douglas A. (2021, July 22). India's trade reforms 30 years later: Great start but stalling. Peterson Institute for International Economics. Retrieved from <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/indias-trade-reforms-30-years-later-great-start-stalling>
26. Jung, Euijin. (2020, September). Potential Trade between India and the United States. In Euijin Jung, Arvind Subramanian, and Steven R. Weisman (Eds.), *A Wary Partnership: Future of US-India Economic Relations. PIIE Briefing*, 20(2), 47-70. Retrieved from <https://www.piie.com/publications/piie-briefings/wary-partnership-future-us-india-economic-relations>
27. WTO (2023b). Regional Trade Agreements Database. RTAs in force, including accessions. Retrieved from <https://rtais.wto.org/UI/PublicAllRTAListAccession.aspx>

28. Schott, Jeffrey J. (2020, September). Has India's Trade Negotiating Strategy Hit a Dead End? In Euijin Jung, Arvind Subramanian, and Steven R. Weisman (Eds.), *A Wary Partnership: Future of US-India Economic Relations*. *PIIE Briefing*, 20(2), 70-84. Retrieved from <https://www.piie.com/publications/piie-briefings/wary-partnership-future-us-india-economic-relations>
29. WTO (2022c). India. WTO Tariff Profiles. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/tariff_profiles/IN_e.pdf;
30. WTO (2020, November 25). India. Trade Policy Review. Report by the Secretariat. WT/TPR/G/403. Retrieved from https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s403_e.pdf
31. Alexandrov, O., Gavrylenko, N., Hrytsenko, A., Davymuka, O., Zamikula, M., Orlyk, V., et al. (2022). Republic of India: A Power on the Rise. Prospects for the development of Ukrainian-Indian relations. National Institute for Strategic Research. Kyiv. Retrieved from <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-07/ad-india-07-07-2022-gotove.pdf> [in Ukrainian].
32. WTO (2022d). Japan. WTO Tariff Profiles. Retrieved from https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/tariff_profiles/JP_e.pdf
33. WTO (2020, November 6). Japan. Trade policy review. Report by the secretariat. WTO. Retrieved from https://www.wto.org/english/tratop_e/tpr_e/s397_e.pdf
34. JTI Ukraine (2023). European Business Association. Retrieved from <https://eba.com.ua/en/member/dzhej-ty-interneshnl/>
35. Zhdanov, Ihor (2022, March 11). Military and Political Situation in Ukraine. Morning of March 11th, 2022. *Interfax-Ukraine*. Retrieved from <https://en.interfax.com.ua/news/blog/811466.html>
36. WTO (2021, December 21). Republic of Korea. Trade Policy Review. Report by the Secretariat. WT/TPR/G/414/Rev.1. Retrieved from <https://docsonline.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/TPR/S414R1.pdf&Open=True>